

Регулювання порядку надання соціальних послуг в Україні

Бориченко Катерина Валеріївна¹, Завальнюк Володимир Васильович²

Опубліковано	Секція	УДК
30.08.2025	Право	349.3

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17592584>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню регулювання порядку надання соціальних послуг в Україні.

Доведено, що регулювання надання соціальних послуг в Україні здійснюється нормативно, актами соціального діалогу та/або локальними актами та індивідуально.

У статті йдеться, що нормативне регулювання надання соціальних послуг здійснюється законами і підзаконними нормативно-правовими актами як результатами правотворчої діяльності компетентних державних органів.

З огляду на сферу дії відповідних нормативно-правових актів нормативне регулювання відносин надання соціальних послуг запропоновано поділяти на загальне та спеціальне, яке визначає особливості надання: окремих видів соціальних послуг; соціальних послуг особам (сім'ям) зі спеціальним статусом; соціальних послуг у разі настання «особливих» складних життєвих обставин.

Обґрунтовано, що договірне регулювання передбачає впорядкування відносин надання соціальних послуг системою колективних угод і договорів, які укладаються відповідно до законів.

Зроблено висновок, що відносинам надання соціальних послуг притаманне також індивідуальне регулювання, яке є: засобом реалізації нормативного регулювання, шляхом його конкретизації з урахуванням певних життєвих обставин, в яких опинився отримувач соціальної послуги; має суб'єктивний характер; спрямоване на досягнення цілей надання соціальних послуг для конкретного суб'єкта.

Ключові слова: соціальний захист, соціальні послуги, порядок надання соціальних послуг, регулювання, соціальне законодавство, акти соціального діалогу, договір про надання соціальних послуг, отримувач соціальних послуг.

Annotation. The article is devoted to the study of the regulation of the procedure for the provision of social services in Ukraine.

¹ доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення Національного університету
«Одеська юридична академія»
e-mail: Rina.Bori4enko@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2837-5982>

² доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри загальної теорії права та держави
Національного університету «Одеська юридична академія»
e-mail: theory_law@onua.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1057-3852>

It is proved that the regulation of the provision of social services in Ukraine is carried out normatively, by acts of social dialogue and/or local acts and individually.

The article states that the normative regulation of the provision of social services is carried out by laws and subordinate normative and legal acts as the results of the law-making activity of competent state bodies.

Given the scope of the relevant normative and legal acts, it is proposed to divide the normative regulation of relations for the provision of social services into general and special, which determines the features of the provision of: certain types of social services; social services to persons (families) with a special status; social services in the event of the occurrence of "special" difficult life circumstances.

It is substantiated that contractual regulation involves the regulation of relations for the provision of social services by a system of collective agreements and contracts concluded in accordance with the laws.

It is concluded that the relations of social service provision are also characterized by individual regulation, which is: a means of implementing normative regulation, by specifying it taking into account certain life circumstances in which the recipient of social services finds himself; has a subjective nature; is aimed at achieving the goals of providing social services for a specific subject.

Keywords: social protection, social services, procedure for providing social services, regulation, social legislation, acts of social dialogue, contract for the provision of social services, recipient of social services.

Вступ

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану, введеного в Україні з 24 лютого 2022 року, у забезпеченні добробуту населення значно зростає роль соціального захисту. Це пов'язано з появою нових соціальних ризиків, зміною проявів традиційних соціальних ризиків, збільшенням частоти їх настання. Мова йде про зростання кількості осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, бездомних людей, ветеранів, дітей-сиріт тощо. На профілактику складних життєвих обставин, їх подолання або мінімізацію негативних наслідків їх настання для осіб/сімей, які в них перебувають, спрямовані соціальні послуги, які у сучасних умовах є чи не найефективнішим видом соціального захисту. Водночас тенденції розвитку нашої держави, зумовлені воєнним станом, диктують потребу у реформуванні моделі надання соціальних послуг, підґрунтям для якої має стати якісне та ефективне регулювання порядку їх надання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До проблем регулювання порядку надання соціальних послуг в Україні у своїх наукових пошуках звертались досить багато науковців, серед яких: В.М. Андріїв, Н.Б. Болотіна, В.Я. Бурак, С.В. Венедіктов, С.В. Вишновецька, Л.П. Гаращенко, В.Л. Костюк, А.О. Панченко, П.Д. Пилипенко, С.М. Синчук, Б.І. Сташків, О.В. Тищенко, М.М. Шумило, О.М. Ярошенко та ін. Не заперечуючи вагомий внесок зазначених та багатьох інших представників науки права соціального забезпечення у розкритті предмету цього дослідження, варто зауважити, що у сучасних умовах геополітична ситуація в країні докорінно змінює концепцію регулювання майже всіх видів суспільних відносин, а особливо у сфері соціального захисту, що зумовлює актуальність проведеного наукового пошуку.

Мета статті полягає у дослідженні регулювання порядку надання соціальних послуг в Україні.

Результати

Статтею 46 Конституції України закріплено, що громадяни мають право на соціальний захист, яке гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними [1].

Конкретизують цитовані конституційні положення приписи Закону України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII, якими передбачено, що соціальне законодавство, яким врегульовано відповідні однорідні суспільні відносини, складається з цього Закону, інших законів та нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до цього Закону, а також міжнародних договорів України з питань надання соціальних послуг, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 4) [2].

До нормативно-правових актів, які визначають право на соціальні послуги та механізм його реалізації, належать: Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» від 14 квітня 2022 року № 2193-IX, «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 року № 2017-III, «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 року № 2558-III, «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII, «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 року № 875-XII, «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13 січня 2005 року № 2342-IV, постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг» від 1 червня 2020 року № 587, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади» від 26 червня 2019 року № 576, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання соціальних послуг суб'єктам ринку праці кар'єрними радниками, спеціалізованими кар'єрними радниками, консультантами по роботі з роботодавцями» від 17 березня 2023 року № 237, наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Класифікатора соціальних послуг» від 23 червня 2020 року № 429, наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги натуральної допомоги» від 25 березня 2021 року № 147, наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва, Державного стандарту соціальної послуги медіації та внесення зміни до Класифікатора соціальних послуг» від 3 червня 2024 року № 269-Н та багато інших.

Зазначеними та численними іншими нормативно-правовими актами, виданими компетентними державними органами за наслідком здійснення їх правотворчої діяльності, здійснюється впорядкування відповідних галузевих суспільних відносин – їх правове регулювання.

Відвідне твердження ґрунтується на семантичному значенні поняття «регулювання», яке наведене у Словнику української мови, та передбачає його розуміння, як «впорядкування чого-небудь, керування чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі» [3, с. 480].

Таким чином, можна стверджувати, що нормативне забезпечення порядку надання соціальних послуг в Україні здійснюється шляхом нормативного регулювання відповідних відносин, що включає в себе систему організаційних, правових,

економічних, фінансових і соціальних заходів, що вживаються уповноваженими державними органами у процесі формування та реалізації державної політики у сфері надання соціальних послуг, впорядкування відносин у цій сфері з метою профілактики складних життєвих обставин, їх подолання та мінімізації негативних наслідків.

З огляду на сферу дії відповідних нормативно-правових актів нормативне регулювання відносин надання соціальних послуг можна поділити на загальне та спеціальне. Останнє визначає особливості надання:

- окремих видів соціальних послуг (наприклад, денного догляду, догляду вдома, соціальної адаптації, паліативного догляду тощо);
- соціальних послуг особам (сім'ям) зі спеціальним статусом (наприклад, військовослужбовцям, внутрішньо перемішеним особам тощо);
- соціальних послуг у разі настання «особливих» складних життєвих обставин (наприклад, зумовлених ВІЛ, домашнім насильством і т.п.).

Не можна забувати й про значення у регулюванні надання соціальних послуг актів соціального діалогу, локальних нормативно-правових актів.

Так, ст. 7 Закону України «Про колективні договори і угоди» від 1 липня 1993 року № 3356-XII передбачено, що у колективному договорі встановлюються взаємні зобов'язання сторін щодо регулювання виробничих, трудових, соціально-економічних відносин, зокрема, забезпечення житлово-побутового, культурного, медичного обслуговування, організації оздоровлення і відпочинку працівників. Колективний договір може передбачати додаткові порівняно з чинним законодавством і угодами гарантії, соціально-побутові пільги, зокрема щодо дитячого оздоровлення та придбання новорічних подарунків для дітей працівників тощо.

Статтею 8 вказаного Закону також унормовано, що, наприклад, угодою на галузевому рівні регулюються галузеві норми, зокрема щодо: встановлення мінімальних соціальних гарантій, компенсацій, пільг у сфері праці і зайнятості; житлово-побутового, медичного, культурного обслуговування, організації оздоровлення і відпочинку.

Так, в Україні продовжує діяти Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019-2021 роки, якою передбачено, що Кабінет Міністрів України зобов'язується проводити консультації із соціальними партнерами щодо змін законодавства з питань загальнообов'язкового державного соціального страхування, зокрема удосконалення управління фондами соціального страхування, розміру та розподілу єдиного соціального внеску, розмірів страхових виплат та надання послуг; сторони домовились вживати заходів для підвищення якості надання послуг з оздоровлення і відпочинку дітей, учнів і студентів із залученням всіх можливих джерел фінансування; забезпечити надання доступних і якісних послуг по догляду за дітьми та іншими утриманцями з метою перерозподілу тягаря неоплачуваної роботи з жінки [7].

Відповідно до п. 3.1.21 Галузевої угоди між Міністерством освіти і науки України, Профспілками працівників освіти і науки України та Всеукраїнським об'єднанням організацій роботодавців у галузі вищої освіти на 2021-2025 роки, Міністерство освіти і науки України взяло на себе зобов'язання щодо забезпечення додатковою підтримкою в освітньому процесі осіб з особливими освітніми потребами та створенням для них вільного доступу до інфраструктури закладів вищої, фахової передвищої, професійно-технічної освіти, зокрема щодо розширення Переліку соціальних послуг, що надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розширення кола осіб з інвалідністю, що потребують фізичного супроводу, надання допомоги при переміщенні для здобуття відповідної освіти (фаху, спеціальності) у закладах професійно-технічної, фахової передвищої, вищої освіти [8].

Потрібно відзначити недостатнє використання потенціалу договірного регулювання надання соціальних послуг через колективні угоди та договори в сучасних соціально-економічних умовах. Так, не дивлячись на цитовані положення колективних угод, які у разі їх впровадження мали б значне позитивне значення для досягнення соціальної захищеності населення в Україні, вони мають виключно загальний характер, не закріплюють жодного конкретного зобов'язання сторін відповідних актів соціального діалогу.

В аспекті дослідження особливостей регулювання відносин надання соціальних послуг неможна не згадати про те, що у правничій науці регулювання суспільних відносин прийнято поділяти на нормативне та індивідуальне [4, с. 536–537].

Так, на думку В.В. Андріїва, індивідуальне регулювання спрямоване на впорядкування поведінки людей за допомогою разових, персональних регулюючих акцій, рішень визначеного питання [5, с. 45].

Т.І. Тарахонич зауважує, що індивідуальне правове регулювання здійснює правовий вплив на суспільні відносини, пов'язане зі встановленням, зміною чи припиненням юридичних прав та обов'язків їх учасників в індивідуальному порядку, спрямоване на впорядкування конкретних ситуацій, що вимагають юридичного вирішення та відбувається шляхом здійснення односторонніх правомірних юридично значимих дій, укладення договорів та угод чи здійснення владної правозастосовної діяльності уповноваженими суб'єктами, результатом якої є індивідуальні правові акти [6, с. 30].

Індивідуальне регулювання надання соціальних послуг в Україні здійснюється шляхом укладення відповідних договорів. Так, відповідно до ст. 18 Закону України «Про соціальні послуги» надання соціальних послуг здійснюється шляхом ведення випадку, що включає, зокрема, етап укладення договору про надання соціальних послуг.

За приписами ст. 22 Закону, договір про надання соціальних послуг укладається письмово (у паперовій або електронній формі з використанням програмних засобів) між надавачем та отримувачем соціальних послуг чи його законним представником, у якому обов'язково зазначається назва соціальної послуги, умови її надання та вартість, права, обов'язки та відповідальність сторін, строк дії договору та інші умови, які сторони визнають істотними.

Тобто при визначенні механізму реалізації права на соціальну послугу сторони відповідних відносин обов'язково узгоджують між собою свої права, обов'язки та відповідальність за їх невиконання, що впорядковує відносини надання соціальних послуг, забезпечує максимальне врахування інтересів їх суб'єктів та задоволення потреб, у першу чергу, отримувача соціальної послуги.

У цьому сенсі варто зауважити, що за загальним правилом договір про надання соціальних послуг не є правовим засобом регулювання галузевих відносин. Такими регуляторами є нормативно-правові акти та акти соціального діалогу.

Проте саме у сфері надання соціальних послуг укладення відповідного договору слугує максимальній впорядкованості суспільних відносин, оскільки опосередковує їх динаміку (виникнення, зміну чи припинення), забезпечує казуальний вплив на суспільні відносини, зокрема й шляхом закріплення правил поведінки сторін такого договору, відповідальності за їх порушення з максимальним рівнем персоніфікації, яка передбачає врахування індивідуальних потреб отримувача соціальної послуги, особливостей діяльності та прав надавача соціальної послуги. Таким чином, договори про надання соціальних послуг доповнюють (уточнюють чи конкретизують) нормативне регулювання надання соціальних послуг.

Висновки

Таким чином, регулювання надання соціальних послуг в Україні здійснюється нормативно, актами соціального діалогу та/або локальними актами та індивідуально.

Нормативне регулювання надання соціальних послуг здійснюється законами і підзаконними нормативно-правовими актами як результатами правотворчої діяльності компетентних державних органів.

З огляду на сферу дії відповідних нормативно-правових актів нормативне регулювання відносин надання соціальних послуг поділяється на загальне та спеціальне. Останнє визначає особливості надання:

- окремих видів соціальних послуг (наприклад, денного догляду, догляду вдома, соціальної адаптації, паліативного догляду тощо);

- соціальних послуг особам (сім'ям) зі спеціальним статусом (наприклад, військовослужбовцям, внутрішньо перемішеним особам тощо);

- соціальних послуг у разі настання «особливих» складних життєвих обставин (наприклад, зумовлених ВІЛ, домашнім насильством і т.п.).

Своєю чергою, договірне регулювання передбачає впорядкування відносин надання соціальних послуг системою колективних угод і договорів, які укладаються відповідно до законів.

Відносинам надання соціальних послуг притаманне також індивідуальне регулювання, яке є: засобом реалізації нормативного регулювання, шляхом його конкретизації з урахуванням певних життєвих обставин, в яких опинився отримувач соціальної послуги; має суб'єктивний характер; спрямоване на досягнення цілей надання соціальних послуг для конкретного суб'єкта.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 18. Ст. 73

3. Словник української мови: в 11 тт. /АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980. Т. 7. 624 с.

4. Скакун О.Ф. Теорія держави та права. Х.: Консул, 2000.

5. Андріїв В. Соціальна сутність права як регулятора суспільних відносин. Підприємництво, господарство і право. 2007. № 10. С. 44-47.

6. Тарахонич Т.І. Види правового регулювання: теоретичні аспекти розуміння. Часопис Київського університету права. 2014. № 4. С. 28-31.

7. Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019 - 2021 роки від 14.05.2019. Урядовий кур'єр від 13.07.2019. № 132.

8. Галузева угоди між Міністерством освіти і науки України, Профспілками працівників освіти і науки України та Всеукраїнським об'єднанням організацій роботодавців у галузі вищої освіти на 2021-2025 роки від 26.05.2021. URL: <https://me.gov.ua/download/9d094cbe-782a-4fb0-9654-3c23ef8021fb/file.pdf>